

Lehtinen joulupukin historiaa

Joulupyhänä sain käsiini artikkelin, tutkielman — millä nimellä sitä nyt armaassa äidinkiessämme oikein puhuttelisi! —, joka kuvaili joulunvietotapojen kehittymistä vuosisadasta toiseen. Luin sen tietenkin suurella kiinnostuksella ja huolellisesti ja etsin käsiini eräitä muitakin joulutapojen historiaa valaisevia kirjoituksia, mm. mainion "Maakunnan joulukirjan kaavailua", jonka tunnettu kansantieteen tutkija, museonjohtaja, maisteri Helmi Helminen kirjoitti jo vuonna 1949 eräaseen julkaisuun. Kirjoitus on niin selväpiirteinen, tiedoista riikas ja moneen suuntaan virikkeitä herättävä, että oikein sydämelle käy, kun ei ole aikaa ryhtyä sen ideoita toteuttamaan.

Merkkillisesti ovat nämä meidän nykyiset joulutapamme syntyneet. Ajatella nyt, että kristillisen joulun suuri sanoma, tieto Vapahtajan, Ihmisenpojan, syntymisestä tulee kuumasta etelästä, mutta meidän 1960-lukujen joulu — tässä tapauksessa sallittaneen, vastoin kielioppia, isolla kirjaimella: Joulu — tulee perimmäisestä pohjo-lasta. Lukemissani kirjoituksissa osittain selvitetään, miten kaikki on näin päin käänntynyt. Niin nuori kuin nykyinen tapa viettää Joulua onkin, useimmat meistä liittävät siihen jo joulukuusen ja joulupukin. Niin kauas kuin jaksan muistaa, tuli meidän perheemme joulupukki Lapista ja porolla tietysti. Hänellä oli aina suuri maata laahustava susiturkki ja samaa karvaa lakki, joka muistutti nykyisiä naisten muodikkaita talvikakkeja, mutta oli juhlavampi. Isä oli useimmiten pukkiä vastassa ja meni melkein aina ristiin, mikä ei hämmästyttänyt, koska isä muutenkin oli aina matkoilla ja usein poissa. En kuitenkaan osaa mennä sanoamaan, milloin pukki yleisty esim. Oulun kotien jokajoulukseksi vieraaksi tai milloin joulukuusi täällä yleisty, mutta tutkijani selittävät, että esimerkiksi joulukuusi tuli koko kansan omaisuudeksi vasta tällä vuosisadalla. Tuokin oli minulle yllätys, sillä kaunokirjallisuudessa tapaa kuusen jo paljon varhaisempia alkaja kuvaavissa teoksissa, mm. se esiintyy Z. Topeliuksen nuoremman muistelmissa ja kirjeissä, niinkuin tässä samalla istumalla saatoin todeta. Tutkijat kuitenkin sanovat, että kuusi 1800-luvun alusta alkaen aina seuraavan vuosisadan vaihteeseen saakka lähinnä kuului säätyläisperheiden joulunviettoon. "Lahjominen" nykyaikaisessa mielessä samoin on melko myöhäsyntyinen tapa. Nuori Zachris, ylioppilas vielä siihen aikaan, kirjoitti joulupäivän iltana 1842 armaalleen Helsingistä, jossa vietti joulunsa, että hän ei ostanut yhtään mitään lukuun ottamatta muutamia pikkuesineitä niille ja niille ja hirmuisen isoa sikaria Oscarille. Itse kertoi saaneensa "Pyhän perheen" kullatuissa kehyksissä, puoli tusinaa teelusikoita, sohvatyynyn ja helmikoristeisen kirjepainimen, viime-mainitun nimenomaan ikiomalta morsiameltaan. Kirjoitukselta myös ilmenee, että joulu jo tuolloin vastaanotettiin aattona ja että myös lahjat jaettiin aattona. ("Joululahjat tulivat sisään teen juotua, niinkuin muistat olevan tapana täällä.")

Niin, nämä Oulun joulupukit. Lapista ne siis ovat tulleet, niin kauan kuin esimerkiksi minä

muistan. Kysyn minä nyt keneltä hyvänsä, mistä päin pukki tulee, saan vastaukseksi, että Korvatunturilta. Asia on niin yksinkertainen, että sitä ei tule edes ajatelleeksikaan. Juntusen Timo tuli sitä kuitenkin kerran ajatelleeksi, mikä kai johtui siitä, että hän oli joutunut kauas kotiseudultaan. Sellaisissa tilanteissa tututkin asiat usein näyttäytyvät uudessa valossa. Helsingissä puhuttiin Korvatunturin pukista. Ikaalisissa puhuttiin Korvatunturin pukista, ja radio kertoi kuin itseltään selvänä asiana Korvatunturista. Tee-Koo kai rupesi miettimään, mistä se pukki ennen-vanhaan tuli, silloin, kun hänkin oli vielä nuori, että uskoi pukkiin kuin pukkiin. Ja siinä kai hänellä sitten sytytti, että...

Kuulumme Timon kanssa niihin, joita Willgrenin pappakoetti opettaa pitämään puhelinlangat taivaaseen selvinä ja joita Heinämaan Vaari sitten hienovaraisesti, mutta määrätietoisesti yritti kasvattaa jonkinlaisiksi miehiksi. Päämajamme toisin sanoen oli Oulun Ynni, se vanha Ynni tietenkin. Oltiin partiolaisia. Rahasta oli ainainen nuusa. Siitä kai sitten aate leimahti. Perustettiin joulupukkipalvelu. Vuodesta vuoteen me jo ennen kuin partakaan kunolla kasvoi, mutta kuitenkin vasta äänenmurroksen jälkeen, vaelsimme pukkeina ympäri Oulun, niin että turkinhelmat vain vipattivat. Minullakin oli suojanani se perintöturkki, susiturkki, oli sitten pakkasjoulu tai maa mustana.

Siellä Ikaalisissa Juntusen pastorilla siis sytytti, että ooppa vaiti, mutta... Ja hän kirjoitti tietysti kohta kirjeen, jonka toimitin Kaltion toimitukseen ja se ilmestyi joulukuksi 1952. Siinä yhteydessä viritettiin kysymys siitä, milloin syntyi nimitys "Korvatunturin pukki", vai oliko nyt niin, että Tee-Koon pakina syntyi sen takia, että oli virinnyt kysymys siitä, milloin jne. Menee mutkikkaaksi kuin mikäkin tiede, mutta sekä asia että Tee-Koon kirje sie tiulla muistiin palautetuksi,

koska on ilmeistä, että kansatieteilijät vielä joskus vaivaavat aivonystyröitään saadakseen selville, miten Suomen kristittyjen jouluun yhtäkkiä liittyivät eivät vain ylimalkaan Lapin pukit, vaan nimenomaan Korvatunturin pukit. Ja sitten historia onkin näin yksiselitteinen.

Lie muitakin tilauspukkeja ollut jo ennen talvisotaa, mene tiedä, mutta sotien jälkeen on sitten perustettu Ouluunkin jonkinlaisia pukkitoimistoja. Onneksi taitaa riittää kaikille työtä, koska nykyisissä hyvinvointivaltioissa lasten kiltteyttä mitataan paljon kevyemmin punnukseen kuin ennen (siltä alnakin tuntuu). Pohjan Veikkojen susipukki — tarkoitan: susiturkkipukit ovat jo hajaantuneet yltymäri maan ja osamaan allekin, mutta perinne jatkuu. Vormu on kuitenkin jo vuosia sitten uusittu. Tunturista tuleva pukki ei pukeudukaan enää susiturkkiin, vaan punaiseen "postikorttipukuun". Muistatathan vanhat hyvät kulta- ja hopeakimalteiset joulukortit! Eräs kierros on taas ummessa, pukilla on jälleen sama punainen puku, jonka tuhat vuotta sitten jätti perinnöksi Pyhä Nikolaus, Niklas, Santa Claus, piispa, jonka punainen hiippa ja kaapu siirtyi — pohjoissaksalal- sille "joulupukille", joka sitten joskus sulautui suomalaisten pakanalliseen vuodenvaihteenjuhlan pukkiin.

Lopuksi lainaan koiranleuka Tee-Koon pukkikipakinasta päätän, jonka voisin todistaa oikeaksi, jollei Tee-Koon sanalla muutenkin jo olisi niin vakuuttava sävy:

"Lumperin nurkalla päivystävää pukkiä puhutteli joku leuhka ruottiksi. Pukki vastasi. Puhutteli saksaksi. Pukki myös. Englanniksi. Yhä vain. Hätäntvnyt kvsymys: Puhutteko (nyt Te isolla teellä!) vielä muitakin kieliä? No, kotitarpeiksi latinaa, kreikkaa, hepreaa. Ukko häipyi."

Hyvää ja äkkipikaista loppua, vuodelle nimittäin! Toivoo Panu

Korvatunturin (Oulu) joulupukit m/1938.